

<https://doi.org/10.34768/pa2022r30>

Joanna Gorzelana

Uniwersytet Zielonogórski

Karol Warchoła

Uniwersytet Zielonogórski

student

WARTOŚĆ STYLISTYCZNA WYBRANEJ LEKSYKI W FELIETONACH KRZYSZTOFA STANOWSKIEGO*

Wprowadzenie

Tematyka sportowa cieszy się dużym zainteresowaniem niezależnie od wykształcenia i kompetencji językowych odbiorców. Twórcy niektórych tekstów są szczególnie popularni. Obecnie należy do nich Krzysztof Stanowski, były dziennikarz „Przeglądu Sportowego”, w którym pełnił funkcję kierownika działu piłkarskiego od 2005 r. Współpracował też z gazetami „Super Express”, „Dziennik” oraz redakcjami „Futbol” i „Futbolnews”. W „Przeglądzie Sportowym” publikował felietony do września 2019 roku, kiedy to zakończył współpracę z tym czasopismem. Jest także autorem książki o tematyce sportowej¹. Obecnie Krzysztof Stanowski pracuje w utworzonym przez siebie serwisie *Weszło.com* oraz w Kanale Sportowym². Prowadzi też profil na serwisie społecznościowym Twitter, gdzie obserwuje go ponad 400 tys. osób (6.12.2021). Swoją popularność wykorzystuje w działalności charytatywnej – jest m.in. inicjatorem akcji *#DobroWraca*, współpracuje z fundacją *SiePomaga*³.

Celem naszej pracy będzie analiza języka felietonów Krzysztofa Stanowskiego dotyczących piłki nożnej i udostępnionych na internetowej stronie „Przeglądu

* Tekst powstał na podstawie pracy licencjackiej Karola Warchoły pt. *Leksykalne środki stylistyczne w felietonach sportowych Krzysztofa Stanowskiego* napisanej w Zakładzie Językoznawstwa Instytutu Filologii Polskiej Uniwersytetu Zielonogórskiego pod kierunkiem dr hab. Joanny Gorzelanej, prof. UZ, w Zielonej Górze 2021 r.

¹ Np. K. Stanowski, *Andrzej Iwan. Spalony*, Warszawa 2012; *idem, Stan futbolu. Tajemnice boiska, szatni i piłkarskich gabinetów*, Warszawa 2016.

² Zob. M. Sobiech, *Ewolucja polskiej publicystyki sportowej na przykładzie Kanalu Sportowego*, [w:] *Polski system medialny w procesie zmian*, t. 1, red. J. Kępa-Mętrak, P. Ciszek, Kielce 2021, s. 302-303.

³ [https://pl.wikipedia.org/wiki/Krzysztof_Stankowski_\(dziennikarz\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Krzysztof_Stankowski_(dziennikarz)) [dostęp: 1.12.2020].

Sportowego”⁴. W związku z bardzo dużą popularnością jego felietonów interesujące jest określenie elementów języka przyczyniających się do powstania tekstów łatwych w odbiorze, ale w pewnym zakresie specjalistycznych. Z tego względu w niniejszej analizie przedstawimy wybrane środki leksykalne zastosowane przez felietonistę oraz spróbujemy określić, jaką rolę odgrywają w tekście.

Przyjmujemy za badaczami gatunku, że felieton sytuuje się w obrębie publicystyki zorientowanej literacko, cechującej się pewną informacyjnością⁵. Posługuje się literaczkimi środkami ekspresji, które uatrakcyjniają odbiór tekstu przez plastyczność obrazowania⁶. Analizie poddamy wybrane środki leksykalne, wpływające na stylistyczną wartość tekstu. Odwołamy się przy tym do tradycyjnego ujęcia przedstawionego przez Halinę Kurkowską i Stanisława Skorupkę⁷. Pominiemy jednak metaforykę stosowaną przez Krzysztofa Stanowskiego, gdyż zagadnienie to jest szerokie i wymaga osobnego opracowania⁸. Interesujące nas teksty ukazywały się średnio co tydzień, analizie poddaliśmy 30 felietonów publikowanych w 2019 roku. Język dziennikarstwa sportowego jest specyficzny, zawiera słownictwo charakterystyczne dla danej dyscypliny sportowej. Tematykę leksyki sportowej w felietonach poruszali w swoich pracach m.in. Julia Murrmann⁹, Mariusz Janik¹⁰ oraz częściowo Patryk Iwańczyk¹¹.

Analiza materiału

Analizując materiał, w pierwszej kolejności przedstawimy nazwy własne, pełniące przede wszystkim funkcję informacyjną, a następnie słownictwo nacechowane stylistycznie. Wśród tej leksyki wyodrębnimy: zapożyczenia, neologizmy, potoczmy. Zwrócimy także uwagę na związki frazeologiczne, gdyż są licznie reprezentowane w felietonach K. Stanowskiego i w znacznej mierze wpływają na ostateczny kształt

⁴ <https://www.przegladsportowy.pl/felietony/krzysztof-stanowski> [dostęp: 16.11.2020].

⁵ Zob. M. Wojtak, *Gatunki prasowe*, Lublin 2004, s. 202.

⁶ *Słownik terminów literackich*, pod red. J. Sławińskiego, Warszawa 2008, s. 139.

⁷ H. Kurkowska, S. Skorupka, *Stylistyka polska. Zarys*, wyd. 5 z uzupełnieniami, Warszawa 2001.

⁸ O metaforach w tekstach dziennikarskich zob. np. R. Siekiera, *Punkt widzenia w metaforyce dziennikarzy sportowych. Modele metaforyczne i pryzmaty konceptualne*, Łódź 2014; P. Jędraszczak, *Obrona Częstochowy w Wiedniu, czyli o metaforyce w języku komentatorów sportowych*, „Naukowy Przegląd Dziennikarski” 2017, nr 4, s. 35-52.

⁹ J. Murrmann, *Język sportu w ujęciu leksykografów. Analiza terminograficzna wybranych słowników z terminologią sportową*, „Socjolingwistyka” 2015, t. XIX, s. 245-267.

¹⁰ M. Janik, *Strzał celny na bramkę, czyli szansa na strzelenie gola – semantyczna analiza porównawcza terminologii sportowej w językach polskim i angielskim na przykładzie fragmentów komentarzy sportowych meczów piłki nożnej*, „Dziennikarstwo i Media” IX: 2019, s. 127-135.

¹¹ P. Iwańczyk, *Felietonistyka sportowa – w kręgu faktów i mitów*, „Stylistyka” 2014, t. XXIII, s. 415-434; *idem*, *Wyznaczniki gatunkowe felietonu na przykładzie „Sytuacji podbramkowych” Janusza Atlasa*, [w:] *Sport w mediach*, red. M. Jarosz, P. Drzewiecki, P. Płatek, Warszawa 2013, s. 187-203.

tekstu. Definiując analizowaną leksykę, odwołam się przede wszystkim do internetowych wersji *Wielkiego słownika języka polskiego* pod redakcją Piotra Żmigrodzkiego¹² (WSJP) i *Słownika języka polskiego PWN*¹³ (SJP PWN).

Analizę wypowiedzi dziennikarskich rozpoczniemy od nazw własnych, których bogactwo da się zauważyć nawet intuicyjnie, przy pobieżnej tylko lekturze tekstów. Nazwy te pełnią w felietonach przede wszystkim funkcję informacyjną, precyzyjnie przywołują kluby sportowe¹⁴, miejsca rozgrywek i osoby. Pełnią funkcję identyfikacyjno-dyferencyjną, uwiarygodniając przy tym przekaz¹⁵. Pisząc o nazwach klubów, przyjmujemy za Wojciechem Wilczyńskim, że:

Nazwy miały też budzić różne asocjacje, gdyż odwołują się do ugruntowanych w psychice ludzkiej pojęć. Oprócz tego w nazwach klubów sportowych mamy do czynienia z silnym, pozytywnym, nacechowaniem uczuciowym, choć ze strony zwolenników drużyn przeciwnych pojawiają się tutaj konotacje negatywne¹⁶.

Różnorodność nazw wynika także z popularności sportu, niekiedy w jednym mieście znajduje się kilka drużyn piłkarskich, więc każda przyjmuje odmienną nazwę. Drużyny posługują się także przydomkami wywodzącymi się od barw, historii, herbu czy innych czynników związanych z drużyną, stąd niekiedy zespół ma kilka określeń.

W analizowanych felietonach wyróżniono nazwy 34 klubów piłkarskich oraz dwa określenia klubów pochodzące od nazw jej zawodników. Niektóre z tych określeń są nieoficjalne, ale – jak *Kolejorz* czy *legioniści* – mocno tkwią w świadomości kibiców i jednoznacznie kojarzą się z konkretnym zespołem. Autor wprowadza też nieoficjalną spolszczoną nazwę *Rangersi* określającą drużynę Rangers Football Club z Glasgow. Nazwy te zastosował K. Stanowski jako synonimiczne wobec pełnych nazw klubu, unikając powtórzeń, a także solidaryzując się z kibicami, którzy właśnie takie określenia stosują. Wśród omawianych klubów piłkarskich cztery są określane trzema nazwami: *Biało-zieloni* (1x) – *Lechia* (2x) – *Lechia Gdańsk* (2x); *legioniści* (1x) – *Legia* (26x) – *Legia Warszawa* (1x); *Kolejorz* (3x) – *Lech Poznań* (1x) – *Lech* (2x); *Biała Gwiazda* (2x) – *Wisła Kraków* (4x) – *Wisła* (8x). Felietonista stosuje też dla siedmiu drużyn wymiennie dwie nazwy: *Dudelange* (4x) – *F91 Dudelange* (1x), *Manchester Utd* (1x) – *Manchester United* (5x), *Real Madryt* (3x) – *Real* (3x), *Piast Gliwice* (3x) – *Piast* (6x), *Śląsk Wrocław* (1x) –

¹² <https://www.wsjp.pl/> [dostęp: 18.05.2021].

¹³ <https://sjp.pwn.pl/> [dostęp: 20.05.2021].

¹⁴ Przyjmujemy, że klub sportowy to ‘stowarzyszenie zrzeszające ludzi w celu uprawiania różnych dyscyplin sportu, organizowania imprez i zawodów sportowych oraz upowszechniania kultury fizycznej’ – za: *Mała encyklopedia sportu*, red. K. Hądzelek, t. 1, Warszawa 1984, s. 274.

¹⁵ Zob. E. Bogdanowicz, *Rola nazw własnych w publicystycznych tekstach prasowych*, „Prace Językoznawcze” 2016, R. XVIII, nr 3, s. 9.

¹⁶ W. Wilczyński, *O nazwach polskich klubów piłkarskich występujących w ekstraklasie w latach 1927-1998*, „Prace Językoznawcze” 1999, t. 1, s. 117.

Śląsk (2x), Wisła Płock (2x) – Wisła (1x), PSG (9x) – *paryżanie* (3x)¹⁷. Wprowadzanie obok pełnych nazw określeń krótszych, oprócz unikania powtórzeń, może wskazywać na pewną nieoficjalność, przyczynia się też do skrótowości i służy ekonomii językowej. Pozostałe kuby sportowe określane są jedną nazwą: Ajaks (2x), Arka Gdynia (1x), Atletico (1x), BATE (1x), Bayern Monachium (7x), Celtic Glasgow¹⁸ (1x), Chelsea Londyn (1x), Chrobry (1x), Cracovia (8x), DAC (1x), Korona (1x), Liverpool (5x), Miedź Legnica (1x), Raków Częstochowa (1x), Rangersi (2x), Real Saragossa (1x), Sevilla (1x), Slovan Bratysława (1x), Spartak Trnawa (1x), Stomil Olsztyn (1x), Sunderland (1x), Tottenham (2x), Quarabag (1x). W sumie w 30 tekstach K. Stanowski przywołuje 49 określeń klubów sportowych aż 140 razy.

Felietonista, opisując wydarzenia sportowe, posługuje się też nazwami najślynniejszych rozgrywek piłkarskich takich jak: *Champions League* (3x), *Premier League* (1x). W tej grupie umieszczamy także nazwę *El Clasico* (1x), chociaż jest to nazwa meczu tylko między określonymi drużynami (FC Barcelona i Realem Madryt), jednak – ze względu na wagę wydarzenia – ta nazwa funkcjonuje poza Hiszpanią. Wśród nazw rozgrywek umieszczamy również znane w środowisku sportowym skróty: *EURO 2016*¹⁹ (1x), *LM*²⁰ (1x), *U-20*²¹ (1x), *U-21*²² (4x). Do nazw własnych związanych ze sportem porządkowaliśmy też przywołane przez K. Stanowskiego określenia trzech stadionów: *Old Trafford* (1x), *Parc des Princes* (5x), *Santiago Bernabeu* (1x), najczęściej łączą się one z nazwą drużyny rozgrywającej mecz, np.:

Legii Warszawa brakuje 90 minut, by zamknąć sezon hańby. [...] Z Pucharu Polski **legionistów** odprawił **Raków Częstochowa**, a z marzeń o mistrzostwie zapewne wyleczy **Piast** Gliwice (15.05.2019)²³

Nagle **Lech Poznań** i **Legia Warszawa** znalazły się w skrajnie innej sytuacji (2.03.2019)

Czasami miałem myśli, że byłoby naprawdę w porządku, gdyby **biało-zieloni** zdobyli mistrzostwo, bo tamtejsi kibice jeszcze nigdy nie mieli okazji do przeżywania takiego święta, co różni ich np. od fanów **Legii** czy wcześniej **Wisły Kraków**, którym złote medale spowszedniały (27.07.2019)

Powiedziałbym nawet, że styl tego zwycięstwa na **Parc des Princes** był tak żaloszny, [...] że aż odczuwałem pewien niesmak – wynikał on z tego, że taki gigant jak **Manchester United** sprowadził się do roli piłkarskiego kopcieszka, który jeśli może wygrać z **PSG** to tylko fartem [...] (9.03.2019)

¹⁷ Nie jest to nazwa *sensu stricto*, lecz określenie francuskiego klubu Paris Saint Germain nawiązujący do lokalizacji, drużyna z Paryża, <https://psgonline.pl/historia-klubu/> [dostęp: 4.03.2021].

¹⁸ W felietonie z 24.08.2019 r. została wprowadzona błędna nazwa ze spolszczonym pierwszym członem Celtic, oficjalnie drużyna nazywa się *Celtic Glasgow*.

¹⁹ Mistrzostwa Europy w piłce nożnej mężczyzn.

²⁰ Liga Mistrzów.

²¹ Międzynarodowe rozgrywki piłkarskie do lat 20.

²² Międzynarodowe rozgrywki piłkarskie do lat 21.

²³ Po cytacie z felietonu podajemy datę jego publikacji. Wykaz felietonów w układzie chronologicznym znajduje się na końcu tekstu.

Taka jak na **Santiago Bernabeu**, gdzie **Ajax** był po prostu lepszy i osiągnął taki wynik, na jaki zasłużył. **Manchester United** natomiast w mojej opinii nie zasłużył na wiele [...] (2.03.2019)

Pytanie samo się nasuwa: skoro w lidze polskiej nie grają reprezentanci seniorskiej kadry, a coraz mniej jest nawet tych z **U-21** i **U-20**, to kogo będziemy oglądać na naszych boiskach w nowym sezonie? (8.06.2019)

Autor stosuje wymiennie albo pełną nazwę (wraz z siedzibą), albo wyłącznie nazwę właściwą, ale nawet przy niepełnych nazwach jednobrzmiących (jak *Wisła*) kontekst wskazuje jednoznacznie na określony desygnat. W naszej analizie nie uwzględniamy analizy semantycznej i strukturalnej, gdyż nie jest ona głównym celem tej pracy²⁴.

Wśród leksyki charakterystycznej dla felietonów sportowych Krzysztofa Stanowskiego często występują określenia osób – trenerów i zawodników. Niekiedy autor stosuje pełne imię i nazwisko, częściej samo nazwisko lub pseudonim czy przezwisko²⁵, bardzo rzadko samo imię. Nie kieruje się przy tym zasadą nakazującą przy pierwszym użyciu zastosować imię i nazwisko, a później tylko nazwisko. Spotykamy w tytułach określenie jednowyrazowe, a w następującym poniżej tekście pełne imię i nazwisko opisanej osoby, jak w felietonach: *A jeśli Vujković ma rację* (17.08.2019), *Spacer z Musondą* (3.09.1019), *„Lewy” staje się piłkarzem lekko kwestionowanym* (9.03.2019). Gdy w bezpośrednim sąsiedztwie felietonista przywołuje dwie osoby lub więcej, wtedy zazwyczaj ujednotolica ich określanie, stosując dla wszystkich albo nazwę skróconą, albo pełną. Dodajmy, że określenia jednowyrazowe osób nie zakłócają komunikatywności, gdyż czytelnicy felietonów „Przeglądu Sportowego” wiedzą, do kogo one się odnoszą. Skracanie nazwisk i tworzenie od nich przezwisk jest, według badaczy onomastyki sportowej, jedną z cech żargonu sportowego²⁶. Oto określenia osób: *Anelotti* (2x), *Gareth Bale* (1x) – *Bale* (3x), *Jakub Błaszczykowski* (3x) – *Błaszczykowski* (4x) – *Kuba* (3x), *Jerzy Brzęczek* (3x) – *Brzęczek* (2x), *Carlitos* (9x), *Emilio Ferrera* (1x) – *Ferrera* (1x), *Pep Guardiola* (1x) – *Guardiola* (1x), *Jürgen Klopp* (2x) – *Klopp* (2x), *Kulenović* (3x), *Messi* (2x), *Arkadiusz Milik* (2x) – *Milik* (4x), *Dariusz Mioduski* (4x) – *Mioduski* (2x), *Mourinho* (2x), *Musonda* (3x), *Neymar* (9x), *Artur Jędrzejczyk* (2x), *Robert Lewandowski* (5x) – *Lewandowski* (17x) – *Lewy* (2x), *Krzysztof Piątek* (3x) – *Piątek* (15x), *Sergio Ramos* (1x) – *Ramos* (3x), *Cristiano Ronaldo* (1x) – *Ronaldo* (3x), *Ricardo Sa Pinto* (1x) – *Sa*

²⁴ Kierując się tymi kryteriami, można wyróżnić nazwy hydronimiczne, np. *Wisła Kraków*, nazwy administracyjne jak *Raków Częstochowa*, nazwę historyczną, np. *Piast Gliwice*, nazwę symboliczną, np. *Arka Gdynia*, czy nazwę zlatynizowaną jak *Lechia Gdańsk* – zob. W. Wilczyński, *op. cit.*, s. 123.

²⁵ Przyjmujemy, że w języku związanym ze sportem, pseudonim i przezwisko są kategoriami antropomicznymi stosowanymi wymiennie i służącymi przede wszystkim identyfikacji, choć pseudonimy są wybierane i akceptowane przez osobę, a przezwiska są jej nadawane. Na ten temat więcej w artykule M. Kojder, M. Koper, *Przezwiseka i pseudonimy sportowców*, „Prace Językoznawcze” 2016, R. XVIII, nr 3, s. 101-103.

²⁶ *Ibidem*, s. 105.

Pinto (8x) – *Pinto* (1x), *Solskjaer* (2x), *Valencia* (2x), *Aleksandar Vuković* (3x) – *Vuković* (15x). Jednokrotnie pojawiają się nazwy: *Dennis Bergkamp*, *Boniek*, *Edinson Cavani*, *Coutinho*, *Conte*, *Iker Casillas*, *Petr Čech*, *Klafuric*, *Dybala*, *Hämäläinen*, *Hloušek*, *Jozak*, *James*, *Jürgen Klinsmann*, *Kucharczyk*, *Grzegorz Lato*, *Danijel Ljuboja*, *Paolo Maldini*, *Mladenović*, *Kamil Pestka*, *Mauricio Pochettino*, *Medeiros*, *Nikolić*, *Novikovas*, *Carles Puyol*, *Ronaldinho*, *Roche*, *Alexis Sanchez*, *Sarri*, *Odjidj-Ofoe*, *Pogba*, *Alan Shearer*, *Suarez*, *Dino Toppmoeller*, *Vešović*, *Weah*, *Javier Zanetti*, *Maciej Żurawski*.

Stosowanie samych imion w odniesieniu do zawodników nie tylko wpływa na skrótowość tekstu, ale może przybliżać osobę w sposób emocjonalnie nacechowany. Felietonista przywołuje aż dziewięciokrotnie imię zawodnika PSG *Neymara*, którego pełne określenie jest złożone – *Neymar da Silva Sants Junior* i nie pojawia się ani razu. Podobnie, tylko posługując się pseudonimem pochodzącym od imienia, autor pisze o poczynaniach *Ronaldinho*²⁷. Określenia te są jednak charakterystyczne i jednoznacznie wskazują na osobę. Inaczej jest w przypadku polskiego piłkarza Jakuba Błaszczykowskiego, przywoływanego przez użycie imienia i nazwiska, samego nazwiska i samego imienia w formie zdrobniającej. Imię *Kuba* w odniesieniu do tego zawodnika występuje tylko w jednym artykule zatytułowanym „Wraca *Kuba* jako piłkarz, wraca jako inwestor, wraca jako filantrop. Pojawia się postać monumentalna” (2.02.2002). Dziennikarz już w pierwszym zdaniu jednoznacznie wprowadza pełne imię i nazwisko tego zawodnika, opisując w dalszej części jego działania. Zastosowanie nieoficjalnej formy imienia wprowadza klimat familiarny, który współgra z historią chłopaka zaczynającego swą karierę w klubie Białej Gwardii, a później, osiągnąwszy sukces, powracającego by poratować macierzysty klub.

W analizowanym materiale wyodrębniliśmy 78 nazw osób (zawodników i trenerów), którzy są przywoływani 190 razy. Najczęściej – ponad 15 razy pojawiają się nazwiska: *Lewandowski*, *Piątek*, *Vuković*. Oto wybrane przykłady:

Messi po golach zachowuje się dość banalnie, **Suarez** całuje palce u rąk, a **Lewandowski** tworzy rękami literę X, przy czym nikt chyba do końca nie wie po co i dlaczego (2.02.2019)

Mianowicie pełnym przypadkiem narodził się duet napastników **Robert Lewandowski** – **Krzysztof Piątek** (16.03.2019)

Można więc uznać, że nie ma on żadnych punktów styčných z panami **Jozakiem**, **Klafuriciem**, **Sa Pinto** oraz **Vukoviciem** (30.08.2019)

Zespół **Jürgena Kloppa** uratowało zaćmienie **Arkadiusza Milika** w ostatniej minucie, a zespół **Mauricio Pochettino** wślizgnął się dzięki zbitce „sensacja w Mediolanie, rezerwy wystawione przez Barcelonę” (13.04.2019)

²⁷ Forma pochodzi od nazwy Ronaldo de Assis Moreira.

Mógł, a może nawet powinien **Błaszczykowski** podczas tej konferencji triumfować [...]. Byłoby to nawet bardziej naturalne, bardziej zrozumiałe, z punktu widzenia każdego z nas – bardziej prawdziwe. Ale **Kuba** do końca rozumiały nie jest (2.02.2019)

W sumie w 30 tekstach wyodrębniliśmy 138 nazw własnych obecnych 349 razy. Tak duża kondensacja nazw powoduje, że teksty, mimo felietonowego charakteru, przekazują bardzo dużo informacji, obiektywizując je. Ponadto potwierdzają kompetencje sportowe felietonisty i konotują odbiorcę – dobrze zorientowanego w przedstawianej tematyce.

Do leksyki nacechowanej stylistycznie zaliczymy zapożyczenia, neologizmy i potoczmy (wśród których znalazł się też wulgaryzm) oraz związki frazeologiczne.

Piłka nożna jest sportem popularnym w wielu krajach na świecie, a na ziemiach polskich uprawiano tę dyscyplinę od końca lat 80. XIX wieku²⁸. Dzięki temu, że futbol jest obecnie dyscypliną ogólnoswiatową, w żargonie piłkarskim doszło do upowszechnienia zapożyczeń z różnych języków²⁹.

W felietonach sportowych Krzysztofa Stanowskiego także znajdujemy liczne zapożyczenia z języków obcych. Analizie poddamy wybrane formy wiążące się ze sportem³⁰. Część z nich zaliczana jest do internacjonalizmów, gdyż pojawia się w różnych językach niespokrewnionych³¹. Wyodrębniając internacjonalizmy z analizowanego materiału, kierowaliśmy się kwalifikatorem w słowniku pod red. Piotra Żmigrodzkiego (WSJP)³². Do tej grupy zaliczamy następujące rzeczowniki: *antypatia*, *euforia*, *idol*, *ofensywa*, *owacje*, *selekcja*. Wśród pozostałych zapożyczeń użytych przez felietonistę także spotyka się słowa mające odpowiedniki w kilku językach i czasami trudno jednoznacznie określić, z którego bezpośrednio leksem dostał się do polszczyzny, słownik podaje dwa, albo trzy źródła: np. *antyfan* (*anty* z gr. *antí* i *fan* ang. skrót od *fanatic*), *transfer* (ang. *transfer*, z łac. *trānsferre*), *sprint* (ang. ze st.-skand. *sprinta*), *trofeum* (łac. *trop(h)eum*, z gr. *tropaíon*), *duet* (niem. *Duett*, z wł. *duetto*). Jednoznacznie na jedno źródło – angielskie wskazuje słownik, określając następujące formy: *aut*, *drybling*, *dyskwalifikacja*, *Fairplay*³³, *fanklub*, *finisher*, *futbol*, *snajper*, *tajming*. Obecne są też pożyczki z języka francuskiego, np. *feta*, *rezultat*, *rewanż* i *skandować*. Do latynizmów zaliczamy zaś leksemy: *arbiter*, *asysta*. Oto przykładowe użycia:

²⁸ Zob. S. Szczepłek, *Moja historia futbolu*, Kraków 2016.

²⁹ Przyjmujemy, że zapożyczenia, czyli pożyczki to „wszelkie elementy (głoski, fonemy, cząstki słowotwórcze, wyrazy, wyrażenia, zwroty, znaczenia, konstrukcje składniowe) przejęte z innego języka” – *Encyklopedia języka polskiego*, red. S. Urbańczyk, Wrocław–Warszawa 1994, s. 394.

³⁰ Wybór zapożyczeń związanych ze sportem jest do pewnego stopnia subiektywny, gdyż bardzo rzadko słowniki opatrują zapożyczenie kwalifikatorem wskazującym na sport.

³¹ Zob. *Encyklopedia języka polskiego*, s. 127.

³² <https://www.wsjp.pl/> [dostęp: 18.05.2021].

³³ Za SJP PWN.

Cóż to by była za **euforia**, cóż za **feta**, cóż za niezapomniana noc (27.07.2019)

Brak umiejętności utrzymywania się przy piłce i niemalże zerowe zagrożenie w **ofensywie** (30.08.2019).

Wiem, że **transfery** dopiero ruszają, ale już wygląda to przerażająco (8.06.2019)

Ile prób **dryblingów** podejmuje, czy oddaje strzały z przygotowanych pozycji (25.05.2019)

Zastanawiają się, jak pójdzie w **rewanżu**, jakich zmian można dokonać, sprawdzają na gorąco, kto ten **rewanż** będzie transmitował (27.07.2019)

Kojarzy mi się mianowicie z kimś, kto wielokrotnie swoimi nieoczekiwanymi golami bądź **asystami** psuł mi humor (17.08.2019)

K. Stanowski w felietonach posługuje się leksyką zapożyczoną, jednak nie utrudnia ona odbioru, gdyż albo należy do ogólnej leksyki przyjętej już do polszczyzny, albo do leksyki specjalistycznej, a tę czytelnicy prasy sportowej znają. Zwróćmy uwagę, że choć najwięcej można wyróżnić zapożyczeń angielskich, to felietonista, pisząc dla kibiców sportowych, używa także internacjonalizmów oraz słów pochodzących z innych języków. Sądzymy, że stosowanie zapożyczeń potwierdza uniwersalność języka sportowego.

Na przystępność analizowanych tekstów K. Stanowskiego wpływają potoczności, czyli słowa i połączenia wyrazowe z języka codziennego. Do wypowiedzi potocznych dostają się formy i zwroty regionalne oraz różnorodne elementy środowiskowe, często o zabarwieniu emocjonalnym³⁴. Ich użycie wynika z formy gatunkowej, gdyż w felietonie autor często podtrzymuje kontakt z odbiorcą przez tworzenie wspólnego świata odbiorcy i nadawcy, wprowadzając elementy stylu potocznego typowego dla półoficjalnych i nieoficjalnych relacji międzyludzkich³⁵. Ze względu na różne definiowanie leksyki potocznej³⁶, wyodrębniając tę grupę, odwołamy się do słów opatrzonych w słowniku kwalifikatorem pot.[ocznie] i wulg.[arnie], oto materiał:

banda – pot. ‘grupa żyjących ze sobą ludzi, których łączą wspólne zainteresowania lub poglądy’ (WSJP)

bestia – pot. żart. ‘człowiek darzony podziwem’ (WSJP)

bryndza – pot. ‘sytuacja, w której odczuwany jest dotkliwie niedobór lub brak czegoś koniecznego lub oczekiwanego’ (WSJP)

chlapnąć – pot. ‘powiedzieć coś bez zastanowienia’ (WSJP)

cholerny – pot. ‘taki, który wywołuje u mówiącego złość, gniew lub inne negatywne uczucia’ (WSJP)

³⁴ H. Kurkowska, S. Skorupka, *op. cit.*, s. 235.

³⁵ H. Wszeborowska, *Felieton. W wyostrzonym obiektywie*, [w:] *Praktyczna stylistyka nie tylko dla polonistów*, red. E. Bańkowska, A. Mikołajczuk, Warszawa 2000, s. 275.

³⁶ Zob. np. D. Buttler, A. Markowski, *Słownictwo współnoodmianowe, książkowe i potoczne współczesnej polszczyzny*, [w:] *Język a kultura*, t. 1: *Podstawowe pojęcia i problemy*, red. J. Anusiewicz i J. Bartmiński, Wrocław 1991, s. 107-122.

- cieszynka* – sport. pot. ‘zachowanie zawodnika polegające na okazaniu radości po zdobyciu punktu lub gola w grze’ (WSJP)
- dorobić się* – pot. ‘wykonując przez długi czas jakąś pracę lub inną działalność, uzyskać określone sumy pieniężne lub dobra materialne’ (WSJP)
- dziadostwo* – pot. ‘określenie wyrażające negatywną ocenę czyjegoś działania, uznawanego przez osobę mówiącą za niestosowne bądź żenujące’ (WSJP)
- facet* – pot. ‘mężczyzna’ (WSJP)
- fajny* – pot. ‘taki, który podoba się mówiącemu’ (WSJP),
- gnić* – 3. pot. ‘przebywać gdzieś z lenistwa lub wygodnictwa’, 4. pot. ‘przebywać gdzieś pod przy-
musem lub w złych warunkach’ (SJP PWN)
- hak* – pot. ‘kompromitująca kogoś, nie znana szerzej informacja, którą można wykorzystać w działaniach przeciwko danej osobie albo do jej szantażowania’ (WSJP)
- harować* – pot. ‘bardzo ciężko pracować’ (WSJP)
- kac* – pot. ‘złe samopoczucie odczuwane na drugi dzień po wypiciu nadmiernej ilości alkoholu’ (WSJP)
- kasa* – pot. ‘pieniądze’ (WSJP)
- kiepskie* – pot. ‘z trudem spełniający stawiane mu warunki’ (WSJP)
- konik* – pot. ‘osoba wykupująca we wcześniejszym terminie bilety wstępu po to, by potem sprzedać je z zyskiem osobom chętnym do wejścia’ (WSJP)
- kwiatek* – pot. ‘coś zwracającego uwagę swoją dziwnością lub niestosownością’ (WSJP)
- łać* – pot. ‘zwycięzać w walce wojennej lub sportowej’ (WSJP)
- łomot* – pot. ‘ciężkie pobicie, wyraźne zwycięstwo nad rywalem’ (WSJP)
- młodzieżówka* – sport. pot. ‘drużyna sportowa w kategorii wiekowej między juniorem a seniorem’ (WSJP)
- nachapanie się* – od *nachapać się* pot. ‘wzbogacić się, robiąc coś, co mówiący ocenia negatywnie’ (WSJP)
- podwędzony* – od *podwędzić* pot. ‘ukraść’ (SJP PWN)
- rozlecieć się* – pot. ‘przestać istnieć’ (WSJP)
- sklecić* – pot. pejorat. ‘sformułować z trudem, tworząc coś nieudanego’ (WSJP)
- skurczybyk* – pot. ‘mężczyzna budzący niechęć, zazdrość lub podziw’ (WSJP)
- spaprać* – pot. pejorat. ‘wykonać niedbale lub niefachowo’ (WSJP)
- ubzdurać sobie* – pot. pejorat. ‘wyobrazić sobie coś (co mówiący uważa za głupie lub nieprawdziwe) i w to uwierzyć’ (WSJP)
- wpadka* – pot. ‘niespodziewana i kompromitująca pomyłka lub błąd w czymś działaniu’ (WSJP)
- wyliczanka* – pot. ‘wyliczanie czegoś po kolei; też: ciąg wyliczanych elementów’ (SJP PWN)
- wymądrzać się* – pejorat. ‘wypowiadać opinię z przesadnym przekonaniem o własnej racji lub chęcią popisania się mądrością albo wiedzą’ (WSJP)
- wymówka* – pot. ‘podawanie fałszywej przyczyny, dla której ktoś nie zrobi lub nie zrobił czegoś, ale chce uniknąć przykrych następstw tego’ (WSJP)
- zapić...* od *zapierdalać wulg.* 2. ‘przemieszczać się bardzo szybko’, 3. ‘bardzo ciężko pracować’ (WSJP)

Oto wybrane przykłady użycia słownictwa potocznego:

Czy **cieszynka** w ogóle może mieć znaczenie? (2.02.2019)

Jednak od tamtej pory piłkarzom naszej **młodzieżówki** udało się duża sztuka [...] (21.06.2019)

Ma się jedno życie. Pani swoje **spaprała**. Wisła to tak wielki klub, że **nachapanie** się jej kosztem będzie się ciągnąć za panią nie latami, ale dekadami (5.01.2019)

Gdyby nic nie powiedział, nie byłoby na niego **haka**. Ale niestety, **chlapnął** (16.02.2019)

Aleksandar Vuković [...] kilkanaście tygodni temu twierdził, że jego piłkarze nie **zapier...**, chociaż **zapier...** było jedynym, co wówczas robili (3.08.2019)

W badanym materiale wyodrębniliśmy 33 potoczności. Tylko dwa leksemy: *cieszynka* i *młodzieżówka* opatrzone są dodatkowym kwalifikatorem *sport.[owe]*. Pozostałe występują w słownictwie ogólnym. Część z podanych leksemów słownik określa dodatkowo kwalifikatorem – *pejorat*. [ywnę] (np. *spaprać*) czy *żart*. [obliwe] (*bestia*). Wskazują one na emocje, jakie mogą konotować określone słowa. Na silne wzburzenie wskazuje wulgaryzm, który w felietonach K. Stanowskiego pojawił wyjątkowo w formie zredukowanej do pierwszych liter z wykropkowanym zakończeniem *zapier...* Ta forma została użyta wielokrotnie, ale tylko w dwóch felietonach. Stosowanie form wulgarnych w języku oficjalnym jest niewłaściwe, jednak autor łamie tę zasadę, chcąc przez to podkreślić swe emocje³⁷, podobnie jak przez użycie innych form potocznych.

Ze słownictwem potocznym wiązać można także neologizmy, najczęściej są one zbudowane zgodnie z polskimi zasadami słowotwórczymi³⁸. W felietonach Krzysztofa Stanowskiego można wyróżnić nieliczne neologizmy, ich przejrzysta budowa słowotwórcza nie utrudnia zrozumienia:

nienawistnik – ‘osoba o władnięta nienawiścią’ (SJP PWN), WSJP nie notuje

wyjazdowicz – osoba, która wyjeżdża’ ← od *wyjeżdżać* ‘jadąc, opuszczać obszar wyznaczony jakimiś granicami’ (WSJP)

normalsi – ‘ci, którzy są normalni’ od ← *normalny* ‘w danej sytuacji typowy i niezwracający uwagi’ (WSJP)

wykartkować się – ‘celowo spowodować otrzymanie czerwonej kartki za przewinienia podczas meczu’ od ← (*czerwona*) *kartka* ‘kartonik w kolorze czerwonym, który sędzia sportowy pokazuje piłkarzowi, sygnalizując mu w ten sposób usunięcie go z boiska jako karę za poważne naruszenie podczas meczu obowiązujących reguł gry’ (WSJP)

Oto materiał:

Zawodnik, który nie **wykartkowałby się** w takiej sytuacji, w jakiej znalazł się Ramos byłby zwyczajnym, nieodpowiedzialnym półgłówkiem (16.02.2019)

³⁷ Zob. M. Grochowski, *Słownik polskich przekleństw i wulgaryzmów*, Warszawa 1995, s. 15.

³⁸ H. Kurkowska, S. Skorupka, *op. cit.*, s. 79.

Można nie lubić Neymara, w zasadzie coraz trudniej spotkać kogoś, kto go lubi [...], ale nawet jego największy **nienawistnik** musi przyznać: Brazylijczyk piłkarzem jest zjawiskowym, [...] (10.08.2019)

Wśród **wyjazdowców** są ludzie, którzy już się dobrze znają, bo mają wspólną historię takich eskapad (5.04.2019)

Zapaleńcy dalej będą mogli włączyć Quarabag czy Slovan Bratysława, ale tzw. **normalsi** bez wyrzutów sumienia pójną na spacer (24.08.2019)

W powyższej grupie znajdują się przede wszystkim określenia ludzi związane z wykonywaniem przez nich czynności (*wyjazdowicz*) czy cechami (*nienawistnik*). Interesująca jest formacja *normalsi*, którą derywowano od przymiotnika *normalny* za pomocą obcego morfemu. Jedyne w tej grupie czasownik – neologizm *wykartkować się* stosowany jest powszechnie tylko w języku związanym ze sportem, nie notują go jednak słowniki języka polskiego³⁹.

Często w analizowanych tekstach pojawiają się skrótowce (głównie literowce), także zapożyczone. Ich stosowanie zgodne jest z tendencją do krótkiej, zwartej wypowiedzi, co przy pełnym zrozumieniu ułatwia komunikatywność⁴⁰. W tej grupie, prócz podanych wcześniej nazw drużyn piłkarskich i rozgrywek, znajdują się następujące formy używane w języku ogólnym: BMW, DNA, IQ, TVN, USA oraz stosowane w wypowiedziach o tematyce sportowej: KL⁴¹, PZPN, UEFA. Dwie ostatnie są skrótem nazw określających związki piłkarskie – polski i europejski. Poniżej podajemy wybrane konteksty:

„Legijne **DNA**” to w zasadzie co? Nikolić miał legijne **DNA**? [...] A Piast wygrał, bo Valencia miał „piastowe **DNA**” czy dlaczego? (19.05.2019)

[...] badanie **IQ** Lamparda jedynie potwierdziło, że przewyższa intelektualnie swoich kolegów i rywali [...] (29.06.2019)

To kiedy są te wybory na prezesa **PZPN**? – zapytał mnie ktoś ostatnio (9.02.2019)

W wypowiedziach sportowców pojawia się skrótowość, która usprawnia przekaz informacji. Także dziennikarze, odnosząc się do wydarzeń sportowych, wykorzystują skróty, zarówno te używane przez sportowców, jak i powszechnie znane. Stosowanie tych form w felietonach jest przejawem ekonomizacji języka.

Przejdziemy teraz do omówienia związków frazeologicznych, które stosuje K. Stanowski w felietonach. Odwołamy się do tradycyjnego podziału frazeologizmów

³⁹ Wyszukiwarka internetowa Google 5.12.2021 podaje ok. 5384 użycie leksemu *wykartkować* lub *wykartkowanie* z tym samym odniesieniem.

⁴⁰ H. Kurkowska i S. Skorupka zwracają uwagę na to, że nadmiar skrótów może przeszkadzać w komunikowaniu (H. Kurkowska, S. Skorupka, *op. cit.*, s. 74).

⁴¹ KL – literowiec, skrót nazwy Komisja Licencyjna, organ rozstrzygający kwestie dyscyplinarne w Ekstraklasie.

zaproponowanej przez Stanisława Skorupkę⁴². Wykorzystując jego klasyfikację formalną, przedstawimy wyrażenia i zwroty obecne w analizowanych felietonach oraz jedną frazę. Stosowanie frazeologizmów nadaje atrakcyjności tekstom, szczególnie publicystycznym i literackim. Jak zauważa Katarzyna Kukowicz-Żarska, frazeologizmy w prasie sportowej nie tylko wzbogacają tekst stylistycznie, ale pomagają w interpretacji i wpływają na wyrażanie oceny lub stosunku emocjonalnego do opisywanego zjawiska⁴³.

W analizowanych tekstach wyodrębniliśmy następujące wyrażenia, czyli „zespół co najmniej dwu wyrazów stanowiących całość syntaktyczną”⁴⁴:

czarno na białym – ‘jasno i wyraźnie’ (WSJP)

czarny charakter – ‘osoba zła, postępująca niegodziwie’ (WSJP)

do góry nogami – ‘burząc ustalony porządek’ (WSJP)

na dłuższą metę – ‘tak, że to, o czym mowa, dotyczy dłuższego okresu czasu’ (WSJP)

na gorąco – ‘tak, że robi się to od razu lub niemal w tej samej chwili, gdy coś się dzieje, nie odkładając tego na później’ (WSJP)

o zdrowych zmysłach – ‘zachowujący przytomność i rozsądek’ (WSJP)

okno życia – ‘specjalnie przygotowane miejsce, w którym matka może anonimowo pozostawić noworodka, jeśli nie chce lub nie może się nim opiekować i wychowywać go’ (WSJP)⁴⁵

pod publiczność – ‘w taki sposób, aby przypodobać się ludziom, do których się dana osoba zwraca, kosztem prawdziwości lub działania tej osoby’ (WSJP)

pod prąd – ‘inny od powszechnie przyjętego i przeciwny temu, co nakazywałyby okoliczności’ (WSJP)

pozyteczny idiota – pejorat. ‘osoba, która kierując się własnymi poglądami i szlachetnymi intencjami, działa nieświadomie na rzecz czyichś interesów politycznych’ (WSJP)⁴⁶

prawdziwa perełka – ‘osoba wyróżniająca się określonymi zaletami, które sprawiają, że może ona wykonywać określone zadania o wiele lepiej niż inni’ (WSJP)

przy zamkniętych drzwiach – ‘niejawnie, tylko w obecności osób zainteresowanych i urzędowych, bez publiczności’⁴⁷

stare jak świat – ‘istniejący, znany lub aktualny od bardzo dawna’ (WSJP)

wolny elektron – ‘pot. sport. w piłce nożnej: zawodnik, któremu nie przydzielono jednej stałej pozycji taktycznej i może przeprowadzać atak z różnych miejsc boiska’ (WSJP)

⁴² S. Skorupka, *Wstęp*, [w:] *idem, Słownik frazeologiczny języka polskiego*, t. 1, Warszawa 1997, s. 6.

⁴³ Zob. K. Kukowicz-Żarska, *Funkcje związków frazeologicznych w tekstach doniesień prasy sportowej*, „Linguistica Bidgostiana” 2010, z. 7, s. 133.

⁴⁴ S. Skorupka, *op. cit.*, s. 6.

⁴⁵ Tu w znaczeniu *okno transferowe* pot. sport. ‘ustalony przepisami okres, w którym zawodnicy mogą zmieniać przynależność do klubu’ (WSJP). Jest to więc neosemantyzm frazeologiczny.

⁴⁶ Autorstwo przypisywane Włodzimierzowi Leninowi, który miał tak nazwać dziennikarzy z krajów zachodnich, piszących entuzjastycznie o osiągnięciach państwa bolszewickiego (WSJP).

⁴⁷ Za: S. Skorupka, *op. cit.*, t. 1, s. 192; WSJP podaje jako formę podstawową *za zamkniętymi drzwiami* i z tej perspektywy można traktować wyrażenie jako frazeologizm zmodyfikowany.

wyciskacz łez – pot. żart. ‘utwór, którego fabuła ma wzruszyć i doprowadzić odbiorcę do łez za pomocą sentymentalnych, rzewnych, mało wyszukanych wątków i scen’ (WSJP)
we własnym sosie – ‘ograniczając się do towarzystwa tych samych osób, zajmując się jedynie własnymi sprawami bez nawiązywania kontaktów z nowymi ludźmi’ (WSJP)

W analizowanych felietonach wyodrębniliśmy także zwroty, czyli „zespół wyrazów połączonych składniowo, w którym człon podstawowy ma charakter werbalny”⁴⁸:

ktoś chadza własnymi ścieżkami – ktoś chadza własnymi drogami ‘ktoś jest niezależny, co widoczne jest w jego odmiennym postępowaniu’ (WSJP)
ktoś rzuca okiem – ‘ktoś patrzy na kogoś lub na coś przez krótką chwilę w celu sprawdzenia czegoś lub pobieżnego zaznajomienia się z czymś’ (WSJP)
ktoś stawia wysoko poprzeczkę – ‘ktoś lub coś stawia duże wymagania’ (WSJP)
ktoś wybaluszył oczy na coś – ‘ktoś popatrzył na kogoś lub na coś intensywnie z ciekawością lub ze zdumieniem’ (WSJP)
ktoś nie ma zielonego pojęcia – ‘ktoś nic nie wie na dany temat’ (WSJP)
podtykać pod nos – ‘ktoś podsuwa coś pod nos komuś, ktoś natarczywie pokazuje komuś coś, przysuwając mu to blisko do twarzy’ (WSJP)
ktoś spuścił łomot komuś – ‘ktoś zdecydowanie pokonał kogoś i wygrał z nim w danego rodzaju rywalizacji’ (WSJP)
wieść niesie – fama niesie ‘niesprawdzona informacja jest rozpowszechniana’ (WSJP)
widać jak na dłoni – ‘dokładnie i wyraźnie’ (WSJP)

W analizowanym materiale spotykamy także jedną frazę, czyli zespół złożony z członów rzeczownikowych i czasownikowych, mający postać zdania⁴⁹:

są równi i równiejsi ‘zbiorowość, w której – wbrew deklarowanym zasadom – zdarzają się ludzie lepiej traktowani od innych, mający szczególne przywileje’⁵⁰

Frazeologizm ten zaliczamy do skrzydlatych słów, gdyż jednoznacznie można określić jego autora i źródło⁵¹.

Zauważmy, że w tej grupie wśród 26 frazeologizmów tylko połączenie *wolny elektron* ma słownikowy kwalifikator wskazujący na środowisko sportowe, pozostałe stosowane są w polszczyźnie ogólnej, oto wybrane konteksty:

Kulenović pasuje mu bardziej jako element układanki, a nie **wolny elektron**, który niby dużo umie, ale funkcjonuje w pewnym oderwaniu od reszty drużyny? (24.08.2019)

Obserwujemy mecze, ale praca drużyny to praca w grupie przez siedem dni w tygodniu. W znacznej mierze **przy zamkniętych drzwiach** (24.08.2019)

⁴⁸ *Ibidem*, s. 6.

⁴⁹ Zob. *ibidem*.

⁵⁰ *Wielki słownik frazeologiczny PWN z przysłowiami*, oprac. A. Kłosińska, E. Sobol, A. Stankiewicz, Warszawa 2007, s. 454; WSJP nie notuje.

⁵¹ Zob. G. Orwell, *Folwark zwierzęcy*, tłum. T. Jeleńska, A. Krauze, London 1974, s. 90.

Celowe porażki w sporcie są **stare jak świat** i niekoniecznie muszą mieć korupcyjny posmak (19.05.2019)

Ale nawet w takich raportach **widać jak na dłoni** pewne trendy [...] (15.06.2019)

Wprost dowodzi on, że da się zmarnować każdą sumę pieniędzy, jeśli **nie ma się zielonego pojęcia** o piłce nożnej (15.06.2019)

Autor zmienia niektóre stałe związki frazeologiczne, stosując innowacje frazeologiczne, które klasyfikujemy za Stanisławem Bąbą. Badacz zwrócił uwagę na to, że modyfikacje frazeologii są w polszczyźnie coraz powszechniejsze⁵².

Wśród zastosowanych przez Krzysztofa Stanowskiego form możemy wyodrębnić innowację skracającą, „powstała w wyniku uszczuplenia składu leksykalnego danej jednostki frazeologicznej”⁵³:

kaplica ← *to już kaplica* pot. żart. ‘situacja bardzo niekorzystna, z której nie ma dobrego wyjścia’ (WSJP)

Obecna jest też jedna modyfikacja rozwijająca, powstała „w wyniku uzupełnienia składu leksykalnego danej jednostki frazeologicznej nowymi komponentami”⁵⁴:

zbliżać się wielkimi krokami ← *wielkimi krokami* – ‘tak, że to, o czym mowa, dzieje się szybko lub nastąpi wkrótce’ (WSJP)

Częstsze są natomiast innowacje wymieniające, powstają one „w wyniku wymiany komponentu na inny wyraz, który mówiącemu wydaje się atrakcyjniejszy od występującego w danym frazeologizmie”⁵⁵:

na palcach jednej ręki można policzyć ← *da się policzyć kogoś/coś na palcach jednej ręki* – ‘kogoś lub czegoś jest bardzo mało’ (WSJP)

ktoś potraktował jak zabawkę kogoś ← *ktoś potraktował jak przedmiot kogoś* ‘ktoś potraktował jak przedmiot kogoś’; *ktoś zachował się w stosunku do kogoś w sposób lekceważący, nie licząc się z jego prawem do własnego zdania, uczuciami, godnością*’ (WSJP)

rzucanie kłód pod nogi komuś ← *ktoś rzuca kłody pod nogi komuś* pejor. ‘ktoś robi wszystko, by przeszkodzić komuś w realizacji jakichś zamierzeń’ (WSJP)

stać nad przepaścią ← *ktoś znalazł się nad przepaścią* ‘ktoś znalazł się w sytuacji, która grozi niepowodzeniem w określonej dziedzinie życia’ (WSJP)

ukłon w kierunku rywali ← *ukłon w czyjś stronę* ‘działanie, które ma dowodzić, że zależy nam na przychylności wskazanej osoby lub że chcemy okazać jej szacunek’ (WSJP)

zrobić pierwszy krok ← *ktoś stawia pierwsze kroki* ‘ktoś rozpoczyna jakąś działalność’ (WSJP)

⁵² S. Bąba, *Innowacje frazeologiczne współczesnej polszczyzny*, Poznań 1989, s. 46-67.

⁵³ *Ibidem*, s. 49.

⁵⁴ *Ibidem*, s. 51.

⁵⁵ *Ibidem*, s. 54.

życie zatoczyło koło ← *historia zatoczyła koło* – ‘jakieś identyczne lub podobne pod pewnym względem zdarzenie lub zjawisko z przeszłości powtórzyło się’ (WSJP)

Wśród zmodyfikowanych przez felietonistę frazeologizmów spotykamy także modyfikacje mieszane, np. skracająco-wymieniające i rozwijająco-wymieniające, gdy – prócz wymiany jednego komponentu – frazeologizm zredukowano lub rozbudowano o inny⁵⁶:

komuś nos podpowiada ← *ktoś wyczuł pismo nosem* pot. ‘ktoś przewidział, co tak naprawdę się zdarzy’ (WSJP)

wyrzucić za burtę ← *ktoś znalazł się za burtą* ‘ktoś został wykluczony z przynależności do czegoś lub udziału w czymś’ (WSJP)

bramka na wagę awansu ← *na wagę złota* ‘bardzo potrzebny i przez to niezwykle cenny’ (WSJP)

Modyfikacje frazeologizmów zdają się celowe, ze względu na ograniczenia formalne tego tekstu przypatrzmy się tylko jednej. Zwrócimy uwagę na cel, jaki towarzyszył autorowi tej modyfikacji. W ostatnim z wymienionych frazeologizmów dodał on rzeczownik *bramka*, natomiast rzeczownik *złoto* zmienił na *awans*, które oznacza w sporcie ‘przejście dzięki dobrym wynikom do dalszej fazy rozgrywek lub zawodów’ (WSJP). Istniejące w polszczyźnie wyrażenie zostało zaktualizowane przez wprowadzenie dwóch słów charakterystycznych dla języka sportowego, oto kontekst: „Więcej z takiej bramki byłoby problemów niż korzyści, o ile oczywiście nie mówimy o **bramce** w Glasgow **na wagę awansu**” (24.08.2019). Gdyby zastosowano w tym wypadku frazeologizm bez modyfikacji – *na wagę złota*, to mógłby on wprowadzić w błąd odbiorców, gdyż sugerowałby, że po owej bramce drużyna otrzyma złoty medal.

W sumie wyodrębniliśmy 38 związków frazeologicznych, niektóre z nich, jak przedstawione powyżej wyrażenie *bramka na wagę awansu*, przez modyfikację aktualizują znaczenie; inne – jak *okno życia*, stają się neosemantyzmami frazeologicznymi, nabierając nowego znaczenia zrozumiałego dla odbiorców zainteresowanych transferami sportowców. Frazeologizmy w prasie sportowej często dają możliwość pośredniego komentowania, oceniania i wpływania na odbiorcę, by ukazać siłę, dystans i dynamizm, czyli cechy istotne dla czytelników⁵⁷.

Zakończenie

W niniejszej pracy przedstawiliśmy materiał leksykalny obecny w felietonach Krzysztofa Stanowskiego pełniący, naszym zdaniem, istotne funkcje stylistyczne. W analizie uwzględniliśmy 247 jednostek leksykalnych. Najliczniej reprezentowane są nazwy

⁵⁶ Zob. *ibidem*, s. 64-66.

⁵⁷ K. Kukowicz-Żarska, *op. cit.*, s. 139.

własne, pełnią one przede wszystkim funkcję precyzującą, nasycając tekst informacyjnością. Ze względu na występujące określenia synonimiczne można mówić tu także o pewnym nacechowaniu emocjonalnym, gdyż obok nazw pełnych – oficjalnych pojawiają się krótsze, także stosowane w środowisku sportowym, ale mogące konotować pewną poufałość (np. Jakub *Błaszczkowski* – *Błaszczkowski* – *Kuba*). Wykorzystywanie przez felietonistę nazw niepełnych jest też przejawem dążenia do ekonomizacji, podobnie jak posługiwanie się samymi skrótowcami. Natomiast stosowane zapożyczenia mogą dodatkowo uatrakcyjnić tekst i wskazywać na profesjonalizm autora oraz wymagać go od czytelników. W felietonach K. Stanowskiego obecne są także słownictwo i frazeologia pochodzące z polszczyzny potocznej. Nadają one wypowiedziom plastyczność, wprowadzają elementy emocjonalne. Wydaje się, że autor felietonów po mistrzowsku potrafi wykorzystać możliwości polszczyzny, wprowadzając do tekstów potoczne słownictwo i frazeologię obok leksyki profesjonalnej związanej ze sportem.

Bibliografia przedmiotowa

- Bogdanowicz E., *Rola nazw własnych w publicystycznych tekstach prasowych*, „Prace Językoznawcze” 2016, R. XVIII, nr 3, s. 7-18.
- Buttler D., Markowski A., *Słownictwo współnoodmianowe, książkowe i potoczne współczesnej polszczyzny*, [w:] *Język a kultura*, t. 1: *Podstawowe pojęcia i problemy*, red. J. Anusiewicz i J. Bartmiński, Wrocław 1991, s. 107-122.
- Encyklopedia języka polskiego*, red. S. Urbańczyk, Wrocław–Warszawa 1994.
- Grochowski M., *Słownik polskich przekleństw i wulgaryzmów*, Warszawa 1995.
- Iwańczyk P., *Felietonistyka sportowa – w kręgu faktów i mitów*, „Stylistyka” 2014, t. XXIII, s. 415-434.
- Iwańczyk P., *Wyznaczniki gatunkowe felietonu na przykładzie „Sytuacji podbramkowych” Janusza Atlasa*, [w:] *Sport w mediach*, red. M. Jarosz, P. Drzewiecki, P. Płatek, Warszawa 2013, s. 187-203.
- Janik M., *Strzał celny na bramkę, czyli szansa na strzelenie gola – semantyczna analiza porównawcza terminologii sportowej w językach polskim i angielskim na przykładzie fragmentów komentarzy sportowych meczów piłki nożnej*, „Dziennikarstwo i Media” 2019, nr 9, s. 127-135.
- Jędraszczak P., *Obrona Częstochowy w Wiedniu, czyli o metaforyce w języku komentatorów sportowych*, „Naukowy Przegląd Dziennikarski” 2017, nr 4, s. 35-52.
- Kojder M., Koper M., *Przezwiśka i pseudonimy sportowców*, „Prace Językoznawcze” 2016, R. XVIII, nr 3, s. 101-111.
- Kukowicz-Żarska K., *Funkcje związków frazeologicznych w tekstach doniesień prasy sportowej*, „Linguistica Bidgostiana” 2010, z. 7, s. 133-144.
- Kurkowska H., Skorupka S., *Stylistyka polska. Zarys*, wyd. 5 z uzupełnieniami, Warszawa 2001.
- Mała encyklopedia sportu*, t. 1, red. K. Hądzelek, Warszawa 1984.
- Markowski A., *Nowy słownik poprawnej polszczyzny*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002.
- Murrmann J., *Język sportu w ujęciu leksykografów. Analiza terminograficzna wybranych słowników z terminologią sportową*, „Socjolingwistyka” 2015, t. XXIX, s. 245-267.
- Orwell G., *Folwark zwierzęcy*, tłum. T. Jeleńska, A. Krauze, London 1974.
- Ostromęcka-Frączak B., *Między tekstem a podtekstem – nagłówki prasowe*, „Acta Universitatis Lodzianensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców” 2008, t. XVI, s. 5-12.
- Sarnowski M., *Deminutivum jako znak ironii*, [w:] *Język a kultura* 3. *Wartości w języku i tekście*, red. J. Puzynina, J. Anusiewicz, Wrocław 1991, s. 41-49.

- Siekiera R., *Punkt widzenia w metaforyce dziennikarzy sportowych. Modele metaforyczne i pryzmaty konceptualne*, Łódź 2014.
- Skorupka S., *Słownik frazeologiczny języka polskiego*, t. 1, Warszawa 1974.
- Słownik języka polskiego PWN* [SJP PWN], <https://sjp.pwn.pl> [dostęp: 18.05.2021].
- Słownik terminów literackich*, pod red. J. Sławińskiego, wyd. II poszerzone i poprawione, Wrocław 1988.
- Sobiech M., *Ewolucja polskiej publicystyki sportowej na przykładzie Kanalu Sportowego*, [w:] *Polski system medialny w procesie zmian*, t. 1, red. J. Kępa-Mętrak, P. Cizek, Kielce 2021, s. 303-322.
- Szczepiek S., *Moja historia futbolu*, Kraków 2016.
- Wielki słownik frazeologiczny PWN z przysłowiami*, oprac. A. Kłosińska, E. Soból, A. Stankiewicz, Warszawa 2007.
- Wielki słownik języka polskiego*, red. P. Żmigrodzki, <https://wsjp.pl> [dostęp: 20.05.2021].
- Wilczyński W., *O nazwach polskich klubów piłkarskich występujących w ekstraklasie w latach 1927-1998*, „Prace Językoznawcze” 1999, t. 1, s. 116-127.
- Wojtak M., *Gatunki prasowe*, Lublin 2004.
- Wszeborowska H., *Felieton. W wyostrzonym obiektywie*, [w:] *Praktyczna stylistyka nie tylko dla polonistów*, red. E. Bańkowska, A. Mikołajczuk, Warszawa 2000, s. 268-281.

Bibliografia podmiotowa (w układzie chronologicznym)

- Marzena w tarapatach. Nachapanie się kosztem Wisły będzie szło za Panią dekadami*, „Przegląd Sportowy” 5.01.2019, <https://www.przegladSPORTOWY.pl/pilka-nozna/pko-ekstraklasa/wisla-krakow/felieton-krzysztofa-stanowskiego-w-wisle-krakow-nie-ma-w-tej-chwili-niczego/gq6venk> [dostęp: 20.05.2021].
- Respirator bez atestu*, „Przegląd Sportowy” 12.01.2019, <https://www.przegladSPORTOWY.pl/felietony/krzysztof-stanowski/felieton-krzysztofa-stanowskiego-respirator-bez-atestu/z7zlfz1> [dostęp: 30.12.2021].
- Sa Pinto nie ma płacone za to, by być przyjacielem wszystkich, tylko za to, by posprzątać gigantyczny bałagan*, „Przegląd Sportowy” 19.01.2019, <https://www.przegladSPORTOWY.pl/pilka-nozna/pko-ekstraklasa/legia-warszawa/ricardo-sa-pinto-trener-legii-nie-jest-najmilszym-czlowiekiem-felieton-stanowskiego/5wblfge> [dostęp: 4.01.2021].
- Lewandowski już obalił kilka pomników. Piątek przymierza się do pierwszego*, „Przegląd Sportowy” 26.01.2019, <https://www.przegladSPORTOWY.pl/felietony/krzysztof-stanowski/krzysztof-piatek-trafil-do-ac-milan-komentarz-krzysztofa-stanowskiego/yzoglf> [dostęp: 21.05.2021].
- Pif-paf. Oto nowy szeryf w mieście*, „Przegląd Sportowy” 2.02.2019, <https://www.przegladSPORTOWY.pl/felietony/krzysztof-stanowski/krzysztof-piatek-ma-najlepsza-cieszynke-na-swiecie-felieton-krzysztofa-stanowskiego/c1dk2jq> [dostęp: 20.05.2021].
- Wraca Kuba jako piłkarz, wraca jako inwestor, wraca jako filantrop. Pojawia się postać monumentalna*, „Przegląd Sportowy” 9.02.2019, <https://www.przegladSPORTOWY.pl/felietony/krzysztof-stanowski/kazdy-klub-zasluguje-na-swojego-blaszczykowskiego-felieton-stanowskiego/l1o3nny> [dostęp: 20.05.2021].
- Kara za prawdę. UEFA najwidoczniej uważa, że piłkarze powinni być półgłówkami*, „Przegląd Sportowy” 16.02.2019, <https://www.przegladSPORTOWY.pl/pilka-nozna/europuchary/liga-mistrzow/felieton-krzysztofa-stanowskiego-o-karze-dla-sergio-ramosa/yxhgr7> [dostęp: 20.05.2021].
- W Polsce prawie nikt nie interesuje się futbolem. Dowodów na to, że nasza ligowa piłka dogorywa, nie brakuje*, „Przegląd Sportowy” 23.02.2019, <https://www.przegladSPORTOWY.pl/pilka-nozna/pko-ekstraklasa/cracovia/o-pustych-stadionach-na-meczach-ekstraklasy-felieton-krzysztofa-stanowskiego/563cxy> [dostęp: 20.05.2021].
- Puchar Przychodów. Lech pokazując, że mając plan można zarobić na piłce*, „Przegląd Sportowy” 2.03.2019, <https://www.przegladSPORTOWY.pl/pilka-nozna/pko-ekstraklasa/puchar-przychodow-felieton-krzysztofa-stanowskiego-o-lechu-poznan/3t9qys> [dostęp: 20.05.2021].

- PSG idzie na skróty, dlatego gdy odpada, radość słyhać w całej Europie, „Przeгляд Sportowy” 9.03.2019, <https://www.przegladSPORTOWY.pl/felietony/krzysztof-standowski/pieniadze-to-nie-wszystko-felieton-krzysztofa-standowskiego/2sw8fc1> [dostęp: 20.05.2021].
- „Lewy” staje się piłkarzem lekko kwestionowanym, „Przeгляд Sportowy” 16.03.2019, <https://www.przegladSPORTOWY.pl/felietony/krzysztof-standowski/robert-lewandowski-juz-znudzil-sie-kibicom-felieton-krzysztofa-standowskiego/6yqrs4h> [dostęp: 20.05.2021].
- Najważniejsze że w Austrii narodził się duet Piątek – Lewandowski „Przeгляд Sportowy” 23.03.2019, <https://www.przegladSPORTOWY.pl/felietony/krzysztof-standowski/eliminacje-euro-2020-standowski-narodził-sie-duet-lewandowski-piatek/2xogvmd> [dostęp: 4.01.2021].
- Brzydko czyli normalnie, „Przeгляд Sportowy” 30.03.2019, <https://www.przegladSPORTOWY.pl/felietony/krzysztof-standowski/atmosfera-wokol-kadry-zrobila-sie-nieznosna-komentarz-krzysztofa-standowskiego/fskyttdg> [dostęp: 20.05.2021].
- Uśmiech poproszę, „Przeгляд Sportowy” 5.04.2019, <https://www.przegladSPORTOWY.pl/felietony/krzysztof-standowski/krzysztof-standowski-apeluje-by-prezisi-sprawdzali-trenerow-przed-zatrudnienie-m/5hqzrof> [dostęp: 20.05.2021].
- Teoria ewolucji, „Przeгляд Sportowy” 13.04.2019, <https://www.przegladSPORTOWY.pl/felietony/krzysztof-standowski/krzysztof-standowski-o-ewolucji-polskich-kibicow-pilkarskich/m8n82ok> [dostęp: 20.05.2021].
- Czyszczenie butów, „Przeгляд Sportowy” 11.05.2019, <https://www.przegladSPORTOWY.pl/felietony/krzysztof-standowski/felieton-krzysztofa-standowskiego-o-porownaniach-hiszpanskich-i-angielskich-klubow/krfbjhb> [dostęp: 21.05.2021].
- Pożyteczni idioci, „Przeгляд Sportowy” 19.05.2019, <https://www.przegladSPORTOWY.pl/pilka-nozna/pko-ekstraklasa/legia-warszawa/krzysztof-standowski-legii-warszawa-brakuje-90-minut-by-zamknac-sezon-hanby-felieton/xz1qmr> [dostęp: 20.05.2021].
- Sposób na sukces, „Przeгляд Sportowy” 25.05.2019, <https://www.przegladSPORTOWY.pl/pilka-nozna/pko-ekstraklasa/legia-warszawa/felieton-krzysztofa-standowskiego-o-decyzjach-aleksandara-vukovicia/h86k4m9> [dostęp: 4.01.2021].
- Letnia wyprzedaż, „Przeгляд Sportowy” 8.06.2019, <https://www.przegladSPORTOWY.pl/pilka-nozna/pko-ekstraklasa/krzysztof-standowski-letnia-wyprzedaz-felieton/wpqr82q> [dostęp: 20.05.2021].
- Z najlepszymi życzeniami, „Przeгляд Sportowy” 15.06.2019, <https://www.przegladSPORTOWY.pl/felietony/krzysztof-standowski-pisze-w-swoim-felietonie-o-raporcie-firmy-deloitte/v939bqh> [dostęp: 20.05.2021].
- Od frajerów do bohaterów, „Przeгляд Sportowy” 21.06.2019, <https://www.przegladSPORTOWY.pl/felietony/krzysztof-standowski/krzysztof-standowski-od-frajerow-do-bohaterow-felieton/5ntdbxx> [dostęp: 13.04.2021].
- Mamona, „Przeгляд Sportowy” 29.06.2019, <https://www.przegladSPORTOWY.pl/felietony/krzysztof-standowski/krzysztof-standowski-mamona-felieton/otpw1ko> [dostęp: 20.05.2021].
- Niekwestionowani, „Przeгляд Sportowy” 5.07.2019, <https://www.przegladSPORTOWY.pl/felietony/krzysztof-standowski/krzysztof-standowski-lampard-sprawi-ze-bede-z-sympatia-spogladal-w-strone-chelsea/yq91zlj5> [dostęp: 4.01.2021].
- Śmiech to zdrowie, „Przeгляд Sportowy” 20.07.2019, <https://www.przegladSPORTOWY.pl/felietony/krzysztof-standowski/standowski-smiech-to-zdrowie/p2d815q> [dostęp: 20.05.2021].
- Dwa światy, „Przeгляд Sportowy” 27.07.2019, <https://www.przegladSPORTOWY.pl/felietony/krzysztof-standowski/felieton-krzysztofa-standowskiego-dwa-swiaty/npcexkk> [dostęp: 20.05.2021].
- Przeciwnik z orlika, „Przeгляд Sportowy” 3.08.2019, <https://www.przegladSPORTOWY.pl/felietony/krzysztof-standowski/felieton-krzysztofa-standowskiego-przeciwnik-z-orlika/59e6q98> [dostęp: 20.05.2021].
- Spacer z Musondą, „Przeгляд Sportowy” 10.08.2019, <https://www.przegladSPORTOWY.pl/felietony/krzysztof-standowski/krzysztof-standowski-oczekuje-ukarania-lubambo-musondy/3x94f6f> [dostęp: 4.01.2021].

Okno życia, „Przegląd Sportowy” 17.08.2019, <https://www.przegladsportowy.pl/felietony/krzysztof-stanowski/krzysztof-stanowski-okno-zycia-felieton/d57bq4h> [dostęp: 4.01.2021].

A jeśli Vuković ma rację?, „Przegląd Sportowy” 24.08.2019, <https://www.przegladsportowy.pl/felietony/krzysztof-stanowski/a-jesli-aleksandar-vukovic-ma-racje-felieton-krzysztofa-stanowskiego/0/91ey35k> [dostęp: 15.05.2021].

Wolne czwartki, „Przegląd Sportowy” 30.08.2019, <https://www.przegladsportowy.pl/felietony/krzysztof-stanowski/krzysztof-stanowski-wolne-czwartki-felieton/1y1c9vt> [dostęp: 12.04.2021].

Wartość stylistyczna wybranej leksyki w felietonach Krzysztofa Stanowskiego

STRESZCZENIE: Artykuł dotyczy leksyki obecnej w felietonach sportowych popularnego w Polsce dziennikarza Krzysztofa Stanowskiego. Autor przybliżył swój język do polszczyzny potocznej przez wprowadzenie frazeologizmów i słownictwa potocznego (np. *facet*). Posługuje się także zapożyczeniami (np. *fairplay*) i neologizmami (np. *wykartkować*), co uatrakcyjnia jego teksty. Charakterystyczne dla jego felietonów jest stosowanie nazw własnych, są to określenia osób (zawodników, trenerów), miejsc (stadionów), klubów i rozgrywek piłkarskich, pełnią one funkcję informacyjną. Felietony Stanowskiego ukazują mistrzowskie łączenie leksyki potocznej ze specjalistyczną.

SŁOWA KLUCZOWE: Krzysztof Stanowski, felieton, leksyka, piłka nożna

Stylistic value of the selected lexis in Krzysztof Stanowski's columns

SUMMARY: The article concerns the lexis present in sports columns by Krzysztof Stanowski, a popular journalist in Poland. The author brings his language closer to the colloquial Polish by introducing phraseologisms and colloquial vocabulary (e.g. *facet*). He also uses borrowings (e.g. *fairplay*) and neologisms (e.g. *wykartkować*), which makes his texts more attractive. In his columns he characteristically uses proper names, they are names of people (players, coaches), places (stadiums), clubs and football games, they have an informative function. Stanowski's columns show a masterful combination of colloquial and specialist lexis.

KEYWORDS: Krzysztof Stanowski, column, lexis, football